

гърлото му и той непрекъснато сдържаше риданията си. Понекога очите му гледаха, като очи на измъчено птиче. После го завладя някаква чудна замисленост. Движенията му станаха несъзнателни, а гласът удивително тих. Михас стана необикновено спокоен, тих и механически послушен. Когато му казвах, че е време за разходка, не упорствуваше като преди, взимаше шапката си и тръгваше след мене мълчаливо. Аз щех да бъда доволен, ако това беше равнодушие, но виждах, че под неговият образ се крие екзалтирана, болезнена покорност. Сядаше при книгите, учеше зададеното както и преди, но сега по-вече по навик. Явно беше, че когато повтаряше механически спреченията, мислеше за нещо друго, или по-често, не мислеше за нищо. Веднъж, когато го попитах дали е свършил всичко, отговори ми със своя тих, секаш сжнлив глас: „Аз мисля, че от всичко това, нищо няма да излезе“. Страхувах се да му припомня за майка му, за да не препълня чашата на огорченията, от която пиеха детските му устни.

Все повече ме тревожеше неговото здраве, защото непрестанно слабееше и стана почти прозрачен. Мрежата от тънки жили, която преди се виждаше над слепите му очи, когато се вълнуваше много, сега се виждаше постоянно. Разхубавя толкова, че заприлича на някаква картина. Жално беше да се гледа на тая полуангелска детска главичка, която правеше впечатление на увехващ цвете. На вид, като че ли с него не ставаше нищо особено, но чезнеше и губеше сили. Не можеше вече да носи всичките книги в чантата. В нея поставях само някои, останалите носех сам, защото сега всеки ден го водех и довеждах от училище.

Дойдоха най-сетне и празниците. От два дена вече ни чакаха коне от Залесино. Писмото на майка му, което дойде заедно с тях казваше, че там всички ни очакват с нетърпение. „Чувах, Михасе, че ти е тежко, — свършваше тя писмото, — не очаквам вече хубави бележки. Бих искала само и твоите учители да мислят като мене, че ти извърши всичко, което беше по силите ти, и че с усилената работа се постарала да допълниш недостатъчната подготовка“.

Но учителите мислеха другояче и свидетелството, което му дадоха, погуби и това очакване. Последното мжмрене се отнасяше точно за тая работа на момчето, за която майка му имаше друго мнение. По мнението на немските учители, само това дете беше добре подготвено, което заплащаше със смях на тяхните присмивки над полската „назадничавост“, над

полския език и исторически традиции. Вследствие на тая етика, Михас, който не даваше надежди, че ще се възползува от тоя род преподавания, напразно заемаше местото на други, та требваше да бъде изключен. Това решение на учителите момчето донесе вечерта. В стаята беше вене тъмно, защото на двора падаше изобилен сняг, та не можах да видя лицето на детето. Видях само, че отиде до прозореца, спре се и в мжлчание безмислено гледаше снежинките, които се въртяха във въздуха. Мислите в главата му се въртеха навярно като тия снежинки; не исках да говоря с него за станалото. В такова неприятно мжлчание се измина четвърт час, а в това време сжвсем се стъмни. Започнах да прибирам вещите в куфара. Когато видях, че Михас все стои на прозореца, рекох най после:

— Какво правиш там, Михасе?

— Как мислите, — отговори с треперлив глас, — не седи ли сега мама с Лола в зеления кабинет пред огъня и мисли за мене?

— Може би. Защо ти трепери гласа? Да не си болен?

— Не, не съм болен, само малко ми е студено.

Веднага го сжблекох и го поставих в леглото. Когато го сжбличах, гледах сжс сжстрадание на ослабналите колене и ръце, тънки, като тръстикови стъбла. Дадох му да се напие чай и го покрих добре.

— Сега по-добре ли ти е?

— Да. Само главата малко ме боли.

Бедната глава! Имаше от що да го боли. Измъченото дете скоро заспа и дишаше тежко сжс слабите си гърди.

Свърших опаковката на неговите и моите вещи. После, понеже не се чувствах здрав, легнах си, духнах свещта и сжщата минута сжм заспа. Около три часа след полунощ, ме сжбуди светлината и монотонното добре познато мжморене. Отворих очи. Сърцето ми заби тревожно. На масага гореше лампата, над отворената книга седеше Михас само по риза. Лицето му гореше, очите му притворени — секаш от големо напрегане на паметта, главата отметната малко назад. Той повтаряше сжс сжнлив глас:

— Coniunctivus: amem, ames, amet, amemus ametis. . . .

— Михасе!

— Coniunctivus: amém, ames. . . .

Хванах го за рамото:

— Михасе!

Сжбуди се, почна да мига и да ме гледа с ошудване, секаш не ме позна.

— Какво правиш тука, какво ти е, дете?